

قواعد تفسیر قرآن

دکتر علی اکبر بابایی

فصل چهارم ، بخش چهارم : توجه به قرائن متصل

ویژگی های سفن، مقام سفن، لمن کلام، معرفت های بدیهی

تهیه و تنظیم : فلیل عقیلی فرج

توضیح در بخش ۱		سیاق	لفظی	قرائن متصل
توضیح در بخش ۲	* شأن نزول * سبب نزول * فرهنگ مردم در زمان نزول * زمان و مکان نزول	فضای نزول آیات	غیر لفظی بقیه قرائن	
توضیح در بخش ۳	* میزان تاثیر ویژگی های گوینده سخن در مفاد کلام * توجه به ویژگی های مخاطب			
<p>• لزوم توجه به ویژگی های موضوع سخن: اشخاص یا اشیائی که سخن در مورد آن هاست. این ویژگی ها به دو دسته تقسیم می شوند:</p> <p>الف) ویژگی هایی از موضوع سخن که گوینده و شنونده به آن شناختی ندارند ◀ قرینه کلام نیست</p> <p>ب) ویژگی هایی از موضوع سخن که گوینده و شنونده آن را می شناسند یا می تواند بشناسد ◀ قرینه متصل به کلام است</p> <p>این ویژگی ها به دلیل سیره عقلا در گفتگوهای خود قرینه کلام است و از آنجایی که قرآن نیز به روش محاوره عقلا نازل شده پس، این قرینه در فهم مراد خداوند از آیات، ضروری است.</p> <p>مثال: فرض کنید گوینده و شنونده می دانند که شخص «الف» در تفسیر تواناست ولی در فلسفه اطلاعاتی ندارد. حال اگر گوینده بگوید: «الف شخص دانایی است و باید به او مراجعه شود»، هم گوینده و هم شنونده می دانند که منظور مراجعه به الف در موضوع تفسیر است نه علم دیگری مثل فلسفه.</p> <p>مثال قرآنی (موید در روایات تفسیری): در آیه «و فرعون ذالآوتاد : و فرعون که صاحب میخ ها است»، از امام صادق علیه السلام نقل شده است که منظور میخ هایی است که فرعون برای مجازات افراد، دست و پاهای آنها را بر زمین می کوبید.</p> <p>• لزوم توجه به مقام سخن: هدفی که گوینده برای تحقق آن سخن می گوید، مثلا مدح، تمجید، تحقیر، بیان استدلال، جدل و... .</p> <p>مثال: در آیه «تَعَلَّمْ مَا فِي نَفْسِي وَ لَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ» (مائده/۱۱۶) ◀ در این آیه بر خلاف ظاهر آیه که در مقام ثنای خداوند است، حضرت عیسی علیه السلام در مقام تبرئه خود سخن می گوید. (المیزان)</p>				

• **لزوم توجه به لمن کلام:** لحن کلام دو معنا دارد:

الف) در کلام ملفوظ(شفاهی): کیفیت تلفظ و آهنگ سخن ◀ لحن گفتاری
ب) در کلام مکتوب: چگونگی کلمات و نحوه ترکیب آنها ◀ لحن نوشتاری (که خود بخشی از سیاق است)
مثال: جمله «علی عالم است» را می توان به صورت های سوالی، خبری و.. بیان کرد.
مثال قرآنی: در آیه «عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ...» (نبا/۱-۵)، لحن کلام تهدید است، پس مخاطبان نمی توانند مومنان باشند.
لحن گفتاری از روایات معصومین (ع) و لحن نوشتاری با دقت در خصوصیات کلمات و ترکیب آنها بدست می آید.

• **لزوم توجه به معرفت های بدیهی:** معارفی هستند که بدون فکر و استدلال حاصل می شوند، مانند: «محال بودن جمع نقیضین»،

«هر پدیده ای پدید آورنده ای دارد» و... .

معرفت های بدیهی از آنجایی که برای فهمیدن نیاز به فکر ندارند، پس گوینده از همان ابتدا، آن ها را در نظر دارد، پس یک قرینه متصل به کلام به حساب می آید.

مثال: کلمه «علی!» در بودن شیئی روی شیء دیگر ظهور دارد ولی در آیه «وَلَوْلَاكَ عَلِيٌّ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ...»، بدیهی است به معنای بودن چیزی روی چیز دیگر نیست.

در بیشتر موارد معرفت های بدیهی منتج به فهم مجاز می شود ◀ فَمَا رِبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ (سود کردن مجازا به تجارت نسبت داده شده)
گاهی هم گوینده، کلمه یا جمله ای را از متن به دلیل بدیهی بودن حذف می کند. مثال: «فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا» که جمله ای مانند «پس عصایش را بر سنگ زد» حذف شده است.

